

УДК 351/354.1:63

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-10-57-63>

Делія Оксана, доктор наук з державного управління, доцент, директор Полтавського кооперативного коледжу

Deliia Oksana, Doctor of Sciences in Public Administration, docent, Director of Poltava Cooperative College

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9806-5328>

Делія Микола, аспірант Полтавського університету економіки і торгівлі

Deliia Mykola, Postgraduate student, Poltava University of Economics and Trade

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-8858-821X>

ДО ПИТАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

TO THE ISSUE OF THE INSTITUTIONAL CAPACITY OF INFORMATION AND ADVISORY SUPPORT OF AGRICULTURE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROSPECTS OF AGRARIAN POLICY

Анотація. У публікації досліджена проблема інституційної спроможності інформаційно-консультативного забезпечення у контексті євроінтеграційних перспектив державної аграрної політики. Зазначено, що дефініція інституційної спроможності є багатовимірною, це актуалізує декомпозицію аналітичної процедури і осмислення її як функціональності. Останнє зумовлює аналіз структурних аспектів інститутів та спроможності їхніх окремих елементів вирішувати конкретні суспільні завдання, що є центральним поняттям державного управління. Подібний підхід до розуміння інституційної спроможності утворює підґрунтя для виявлення невідповідностей між публічним визнанням спроможності інституту, його дієвості та реальним станом спроможності з огляду на вирішення суспільних проблем.

Обґрунтована необхідність посилення потенціалу інституту дорадництва на підставі аналізу спектру вітчизняних дорадчих послуг, запитів споживачів консультаційних послуг низки європейських країн, основних напрямів аграрної політики в умовах євроінтеграції. Виокремлено основні напрями розвитку інституційних дорадчих структур з урахуванням перспективних напрямів співробітництва у сільському господарстві в контексті євроінтеграційних угод. Для підвищення інституційної спроможності інформаційно-консультативного забезпечення аграрної політики в контексті євроінтеграційних доміант через посилення потенціалу інституту дорадництва вбачаємо доцільним на рівні Міністерства аграрної політики та продовольства формування цілісної концепції консультативної підтримки дрібних і середніх сільськогосподарських виробників. Раціональною основою концепції мають стати: SWOT аналіз доступу дрібних і середніх сільськогосподарських виробників до відповідних, релевантних знань і послуг, які б враховували їхні потреби, тематику наукових досліджень, зв'язок з іншими стейкхолдерами, які формують інноваційну мережу в сільському господарстві та сільських територіях; комплексна методика оцінки наявних дорадчих послуг з метою планування започаткування та /або оптимізації дорадчої підтримки, визначення її ефективності та дієвості в контексті євроінтеграції, воєнного та повоєнного відновлення; методика моделювання перспективної системи сільськогосподарського дорадництва у кожному регіоні та на національному рівні; створення загальнодоступного інтерактивного переліку усіх

організаційних типів консультаційних послуг під управлінням Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України.

Ключові слова: державна політика, дорадництво, сільське господарство, євроінтеграція.

Abstract. *The publication explores the problem of institutional capacity for information and advisory support in the context of European integration prospects of state agrarian policy. The definition of institutional capacity is multidimensional, which actualizes the decomposition of the analytical procedure and its understanding as functionality. The latter necessitates the analysis of structural aspects of institutions and the ability of their elements to solve specific social tasks, which is the central concept of public administration. Such an approach to understanding institutional capacity forms the basis for identifying discrepancies between the public recognition of the institution's capacity, its effectiveness, and the actual state of capacity in solving social problems.*

The authors substantiate the need to strengthen the potential of the advisory institute based on an analysis of the spectrum of domestic advisory services, requests from consumers of advisory services in several European countries, and the main directions of agrarian policy in the context of European integration. The article identifies the main directions for developing institutional advisory structures, considering promising areas of cooperation in agriculture in the context of European integration agreements. To increase the institutional capacity of information and advisory support of agricultural policy in the context of European integration dominants by strengthening the potential of the advisory institute, we consider it appropriate at the level of the Ministry of Agrarian Policy and Food to form a holistic concept of advisory support for small and medium-sized agricultural producers. The rational basis of the idea should be: a SWOT analysis of access of small and medium-sized agricultural producers to appropriate, relevant knowledge and services that would take into account their needs, the subject of scientific research, and connections with other stakeholders who form an innovation network in agriculture and rural areas; a comprehensive methodology for assessing existing advisory services to plan the launch and/or optimization of advisory support, determine its effectiveness and efficiency in the context of European integration, war, and post-war recovery; methodology for modeling a promising agricultural advisory system in each region and at the national level; creation of a publicly available interactive list of all organizational types of advisory services under the management of the National Association of Agricultural Advisory Services of Ukraine.

Keywords: public policy, counseling, agriculture, European integration.

Постановка проблеми. Євроінтеграція є ключовим і незмінним пріоритетом державної політики, цивілізаційним вибором українського народу. Критерії означення перспектив європейської інтеграції України – відповідність європейським зразкам інституціонального будівництва, зокрема, через підвищення потенціалу інституційної спроможності. Державна підтримка і проблема посилення інституціональної спроможності аграрного сектору як першочергове завдання державної політики з урахуванням інтеграції до європейського економічного простору та викликів воєнного стану зумовлює звертання до інституційних особливостей інформаційно-консультаційного забезпечення сільського господарства.

Дефініція інституційної спроможності є багатовимірною, це актуалізує декомпозицію аналітичної процедури і осмислення її як функціональності. Останнє зумовлює аналіз структурних аспектів інститутів та спроможності їхніх окремих елементів вирішувати конкретні суспільні завдання, що є центральним поняттям державного управління. Подібний підхід до розуміння інституційної спроможності утворює підґрунтя для виявлення невідповідностей між публічним визнанням спроможності інституту, його дієвості та реальним станом спроможності з огляду на вирішення суспільних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інформаційно-консультативного забезпечення сільського господарства постала предметом наукових розвідок значного кола вітчизняних і зарубіжних дослідників [1; 2; 3]. Результати дослідження окремих аспектів державного регулювання інформаційно-консультативного забезпечення сільського господарства були подані у наукових публікаціях вітчизняних дослідників: О. Галича [4], В. Савченко, Л. Кононенко [5], О. Смолки [6] та ін. Попри вагомий науковий доробок та значний внесок у розробку проблеми, вважаємо, що питання підвищення потенціалу інституційної спроможності інформаційно-консультативного забезпечення сільського господарства у контексті євроінтеграційних перспектив аграрної політики через аналіз структурно-функціональних особливостей інформаційно-консультативних інституцій не постало предметом спеціального дослідження. Останнє і є **метою** публікації.

Виклад основного матеріалу. Отримання статусу кандидата на членство в ЄС актуалізувало питання забезпечення інституційних структур і процедур інформаційно-консультативної складової аграрної політики, які б ефективно підтримували галузеву складову процесу вступу та забезпечили національні пріоритети у процесі відновлення.

За даними табл. 1. чітко окреслюється предметне поле інформаційно-консультативного забезпечення сільського господарства у контексті євроінтеграційних угод через розвиток інституційних структур в галузі дослідництва, трансферу знань, дорадництва, та перспективні напрями співробітництва: біотехнологія, стале сільськогосподарське виробництво, стале рибальство.

Таблиця 1

Структура зобов'язань з інформаційно-консультативного забезпечення та перспективні напрями за напрямком «Сільське господарство та розвиток сільської місцевості»

Угода про Асоціацію між Україною та ЄС		Порядок денний асоціації Україна - ЄС	
Зобов'язання	Акти acquis ЄС	Зобов'язання	Акти acquis ЄС
1	2	3	4
Поширення знань шляхом проведення навчальних та інформаційних заходів.	V.17.404.f	Обміну найкращими практиками щодо відновлення та збереження природних ресурсів з метою забезпечення ефективного, сталого та високоякісного сільськогосподарського виробництва.	III.7.12
Сприяння інноваціям шляхом проведення досліджень та просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників.	V.17.404.g	Обміну найкращими практиками щодо сталого сільськогосподарського виробництва відновлювальних енергетичних ресурсів та їх використання, у тому числі у сільському господарстві.	III.7.12
Обмін найкращими практиками щодо механізмів підтримки політики у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій.	V.17.404.i	Покращення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, в тому числі шляхом співробітництва щодо впровадження схем якості.	III.7.12
		Посилити співробітництво та спільно працювати у напрямі сталого рибальства в Чорному морі як у двосторонніх, так і в багатосторонніх рамках на основі екосистемного підходу до управління рибальством.	III.7.12

Джерело: Складено авторами за [7].

Існуюча інституційна структура інформаційно-консультативного забезпечення сільського господарства в Україні у загальному вигляді представлена:

- профільними галузевими науковими та науково-дослідними інститутами, науково-дослідними центрами;
- аграрними закладами вищої освіти;
- агротехнопарком;
- дорадчими службами;
- агроконсалтинговими компаніями;
- екстеншн центрами.

Усвідомлюємо, що частина функціоналу інформаційно-консультативного забезпечення стрімко цифровізується та логічно трансформується у бік комерційного консалтингу. На діяльність системи продовжує впливати чинник розмірності замовників консультативних послуг, великий агробізнес спроможний забезпечити тривалу стратегічну підтримку власної інноваційної політики.

У той же час конкурентна перевага дрібних і середніх сільськогосподарських виробників полягає у адаптивності до чинників середовища, швидкій оборотності засобів і відсутності великих витрат на менеджмент. За наявного різноманіття інституційних форм інформаційно-консультативної підтримки сільськогосподарських суб'єктів історично найбільш сформованою і організаційно окресленою залишається інфраструктура ринку сільськогосподарського дорадництва. Специфіка функціонування дорадчих служб завжди позиціонувалась та законодавчо визначена як просвітницька та практична допомога дрібним сільськогосподарським підприємцям. У світлі євроінтеграційного поступу підтримка інституту дорадництва та підвищення його інституційної спроможності у структурі інформаційно-консультативного забезпечення аграрної політики набуває особливої актуальності.

Результати аналізу структурного аспекту дорадчих інституцій за даними Реєстру сільськогосподарських дорадників та дорадників-експертів Міністерства аграрної політики та продовольства свідчать, що помітна частина вітчизняних дорадчих служб є структурними підрозділами галузевих органів управління або, в окремих випадках, створені на базі науково-дослідницьких чи освітніх установ [8].

Подібна організаційна форма піддавалась критиці з боку замовників, оскільки не завжди поставала гнучкою і адаптованою до швидкозмінних умов зовнішнього середовища. Для порівняння, у 2019 р. у США функціонувало 2900 екстенш центрів, 91 дослідна станція для тестування технологій та лише 10 сільськогосподарських науково-дослідницьких інститутів [9]. У більшості країн ЄС послуги сільськогосподарського консультування надаються комерційними структурами, проте державне субсидювання знімає значну частину фінансового навантаження з сільськогосподарських виробників, у Німеччині – до 60%, в Бельгії, Італії, Литві та Угорщині – до 80% [10].

Результати дослідження функціональної структури регламентованої дорадчої підтримки на основі публічних даних кваліфікаційних свідоцтв дорадників зафіксували значний тематично-галузевий спектр консультаційної допомоги. На рис.1. подана спроба систематизації дорадчих послуг через формування типізованої структури за основними галузями знань без регіональної прив'язки. При логічній значній питомій вазі дорадницької підтримки у сфері агрономії водночас простежується диспропорція структури у бік економічно-юридичної складової, порівняно незначним постає спектр пропонованих послуг у

сфері сільськогосподарського виробництва, енергозбереження, біотехнології тощо.

Послуги за кваліфікаційним свідоцтвом дорадника, послуга.



Рис. 1. Типізована структура дорадчих послуг за основними галузями знань.

Джерело: Складено авторами.

Водночас аналіз результатів масштабного дослідження «Імплементация системи консультування фермерських господарств», опублікованого Європейською Комісією, дозволяє сформувати структуру запитів європейських сільськогосподарських виробників низки країн на консультаційні послуги: у сфері відновлювальних джерел енергії (40% запитів), екологічне і стале землеробство (33%), диверсифікація виробництва (27%) [11]. Що загалом корелює з визначеним нами предметним полем інформаційно-консультативного забезпечення сільського господарства України у контексті євроінтеграційних угод та узгоджується із структурою Цілей сталого розвитку України до 2030 р., іншими державними стратегічними документами у сфері сільського господарства.

Для підвищення інституційної спроможності інформаційно-консультативного забезпечення аграрної політики в контексті євроінтеграційних домінант через посилення потенціалу інституту дорадництва вбачаємо доцільним на рівні Міністерства аграрної політики та продовольства формування цілісної концепції консультативної підтримки дрібних і середніх сільськогосподарських виробників. Рациональною основою концепції мають стати: SWOT аналіз доступу дрібних і середніх сільськогосподарських виробників до відповідних, релевантних знань і послуг, які б враховували їхні потреби, тематику наукових досліджень, зв'язок з іншими стейкхолдерами, які формують інноваційну мережу в сільському господарстві та сільських територіях; комплексна методика оцінки наявних дорадчих послуг з метою планування започаткування та /або оптимізації дорадчої підтримки, визначення її ефективності та дієвості в контексті євроінтеграції, воєнного та повоєнного відновлення; методика моделювання перспективної системи сільськогосподарського дорадництва у кожному регіоні та на національному рівні; створення загальнодоступного інтерактивного переліку усіх організаційних типів консультаційних послуг під управлінням Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати здійсненого аналізу додатково актуалізують питання підвищення інституційної спроможності інформаційно-консультативного забезпечення сільського господарства через посилення потенціалу дорадництва відповідно до євроінтеграційних домінант аграрної політики.

Список використаних джерел:

1. Розвиток аграрної політики України в умовах євроінтеграції: монографія. А.Д. Діброва та ін.; за ред. А.Д. Діброви, В.Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку аграр. ринків. Київ: Інтердрук, 2014. 568 с.
2. Жураковська Л.А. Щодо державної підтримки розвитку сільськогосподарського дорадництва в Україні. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень (2014): вебсайт. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1521> (дата звернення: 20.08.2024).
3. Скидан О.В. Інституціональні засади формування аграрної політики України: монографія. Житомир: Вид-во «Полісся», 2010. 308 с.
4. Галич О., Фененко О. Інформаційно-консультаційна послуга як основа сільськогосподарського дорадництва. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 1. С. 261–267.
5. Савченко В.М., Кононенко Л.В. Оптимізація функціонування малих сільськогосподарських підприємств у контексті співпраці з регіональними дорадчими службами. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. (14). С. 43–51. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.6>.
6. Смукла О.І. Участь дорадчих служб у забезпеченні інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал*. 2018. (74). №3-4. С. 28–32.
7. Пульс Угоди. URL: <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/agriculture> (дата звернення: 20.08.2024).
8. Реєстр сільськогосподарських дорадників та дорадників-експертів URL: <https://data.gov.ua/dataset/692017e5-408f-4ff1-9de7-88d7a19b67eb> (дата звернення: 20.08.2024).
9. University of Arkansas System. Division of Agriculture. Cooperative Extension Service. URL: <https://www.uaex.edu/default.aspx> (дата звернення: 20.08.2024)..
10. Final Report Summary – PRO AKIS (Prospects for Farmers' Support: Advisory Services in European AKIS). URL: <https://cordis.europa.eu/project/rcn/105025/reporting/en> (дата звернення: 20.08.2024).
11. Implementation of the farm advisory system URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cmef/farmers-and-farming/implementation-farm-advisory-system_en (дата звернення: 20.08.2024).

References

1. Dibrova, A.D. (Ed.) (2014). *Rozvytok ahrarnoyi polityky Ukrayiny v umovakh yevrointehratsiyi [Development of agrarian policy of Ukraine in the conditions of European integration]* [in Ukrainian].
2. Zhurakovska, L.A. (2014). Shchodo derzhavnoyi pidtrymky rozvytku sil's'kohospodars'koho doradnytstva v Ukrayini. Analitychna zapyska. Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen' [Regarding state support for the development of agricultural advisory services in Ukraine. Analytical note. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen']. [www.niss.gov.ua](http://www.niss.gov.ua/articles/1521). Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1521> [in Ukrainian].
3. Skydan, O.V. (2010). *Instytutsional'ni zasady formuvannya ahrarnoyi polityky Ukrayiny [Institutional foundations of the formation of the agrarian policy of Ukraine]*. Zhytomyr [in Ukrainian].
4. Halych, O., & Fenenko, O. (2022). Informatsiyno-konsul'tatsiyina posluha yak osnova sil's'kohospodars'koho doradnytstva [Information and consultation service as the basis of agricultural counseling]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniki – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 7, 1 [in Ukrainian].
5. Savchenko, V.M., & Kononenko, L.V. (2022). Optyimizatsiya funktsionuvannya malykh sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv u konteksti spivpratsi z rehional'nymy doradchymy sluzhbyamy [Optimizing the functioning of small agricultural enterprises in the context of cooperation with regional

- advisory services]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk Seriya: Ekonomika – Tavrian Scientific Bulletin. Series: Economics*, (14), 43–51. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.6>. [in Ukrainian].
6. Smulka, O.I. (2018). Uchast' doradchyykh sluzhb u zabezpechenni innovatsiynoho rozvytku sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv [Participation of advisory services in ensuring innovative development of agricultural enterprises]. *Innovatsiina ekonomika. Naukovo-vyrobnychiy zhurnal – Innovative economy. Scientific and production journal*, 74, 3-4, 28–32 [in Ukrainian].
 7. Pul's Uhody [Pulse of the Agreement]. *pulse.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/agriculture> [in Ukrainian].
 8. Reyestr sil'skohospodars'kykh doradnykiv ta doradnykiv-ekspertiv [Register of agricultural advisers and expert advisers]. *data.gov.ua*. Retrieved from <https://data.gov.ua/dataset/692017e5-408f-4ff1-9de7-88d7a19b67eb> [in Ukrainian].
 9. University of Arkansas System. Division of Agriculture. Cooperative Extension Service. *www.uaex.edu*. Retrieved from <https://www.uaex.edu/default.aspx> [in English].
 10. Final Report Summary – PRO AKIS (Prospects for Farmers' Support: Advisory Services in European AKIS). *cordis.europa.eu*. Retrieved from <https://cordis.europa.eu/project/rcn/105025/reporting/en> [in English].
 11. Implementation of the farm advisory system. *agriculture.ec.europa.eu*. Retrieved from https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cmef/farmers-and-farming/implementation-farm-advisory-system_en [in English].

Подано до редакції 23.08.24 р.
Прийнято до друку 08.10.24 р.